

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

PLAKÁTTERV – REKLÁMGRAFIKA – ÁTVÉTELE

SZJSZT-14/11

A Fővárosi Bíróság megkeresésében feltett kérdések

1. A keresetlevél mellékletét képező, a felperes által pályaműként elkészített terv szerzői jogi védelem alatt álló műnek minősül-e annak egyéni, eredeti jellege folytán, vagy sem?

2. Amennyiben a plakátterv egyéni, eredeti alkotómunka eredményének minősíthető, következtessen a szakértő arra is, hogy a plakátterven szereplő jelmondat olyan, a mű azonosítható részének tekinthető-e, amelynek felhasználásához az Szjt. 16. § (1) bekezdése szerint a szerző hozzájárulása lenne szükséges!

A fentiekén túl a kirendelő végzés értelmében választ vár a bíróság az alperes 13. sorszám alatti előkészítő iratában feltett kérdések közül a 2., a 3. és az 5. sorszámú kérdésre a 23/07/1 szakértői vélemény szerinti értelmezéssel.

3. (Az alperes 2. kérdése) A felperes keresetlevelében az elsőrendű alperes terhére rótt jogsértés, a felperes plakáttervén szereplő jelmondatnak („Bármikor megengedheted magadnak”) a keresetlevélben és mellékleteiben állított, az elsőrendű alperes általi átvétele – figyelemmel az elsőrendű alperes 2010. november 2-i keltű védekezésében szereplő indokokra is – beletartozik-e az engedélyt nem igénylő átvétel fogalmi körébe?

4. (Az alperes 3. kérdése) A „Bármikor megengedheted magadnak” jelmondat pusztá összekapcsolása a vezetékesivóvíz-szolgáltatással az Szjt. 1. § (6) bekezdése szerinti ötletnek minősül-e, figyelemmel a védekezésben megjelölt indokokra is?

5. (Az alperes 5. kérdése) Az Szjt. 1. § (2) bekezdésének *j*) vagy *h*) pontja szerinti képzőművészeti alkotás egészének vagy részének engedélyköteles átvétele akkor valósul-e meg, ha az átvevő az ún. támaszkodó műben teljesen pontosan, mintegy kivágásszerűen azonos részletet alkalmaz, vesz át, tüntet fel, amint vizsgálta ezt az SZJSZT 23/07/1 jelű szakvélemény; illetőleg ez a kivágásszerű átvétel megvalósul-e az elsőrendű alperes terhére – a keresetlevélben és mellékleteiben – rótt jelmondat felhasználásában.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Tényállás

A Fővárosi Bíróság által – kirendelő végzésében – röviden összefoglalt tényállás értelmében az M. V. Szövetség az M. R. Szövetséggel, az A. Kft-vel, a V. Alapítvánnyal és a K. Minisztériummal társadalmi célú kommunikációs kampányra vonatkozó pályázati felhívást tett közzé az ivóvíz presztízisének növelése céljából.

A közzétett pályázati kiírás értelmében a pályázók a pályázat benyújtásával tudomásul vették, hogy az *első helyezést elérő* pályázatot a V. Alapítvány és a minisztérium a jövőbeni kommunikációban egészben vagy részben felhasználja, a *benyújtott pályázatokat* pedig az A. Kft. és a minisztérium tudományos ismeretterjesztő, szakmai bemutatásra, kiállításra használhatja fel.

A felperes kreatív tervvel pályázott, az anyaga nem nyert, de óriásplakáttervét a hat legjobb közé beavagatták, és a plakátkiállításon a Felvonulási téren kiállították.

A felperes évekkal később észlelte, hogy az F. Zrt. hirdetése – a pályázatra benyújtott plakáttervéhez hasonló elrendezéssel, azonos jelmonddal jelent meg, majd arra következtetett, hogy az M. V. Szövetség tagszervezetei is az általa készített plakáton szereplő jelmondatot és hasonló képi megjelenítést használták víznépszerűsítő kommunikációjuk során, továbbá az M. V. Szövetség ajándéktárgyakat készített és forgalmazott a szlogen felhasználásával.

A felperes azt sérelmezte, hogy nem nyert első helyezést, ennek ellenére a pályázati kiírással szemben plakáttervét és az azon szereplő szlogent felhasználták, amihez tőle engedélyt nem kértek. Álláspontja szerint nemcsak a plakátterv képi és nyelvi formába öntött egyéni, eredeti alkotás, amely szerzői jogi védelmet élvez, hanem a plakáton szereplő jelmondat (szlogen) a képi anyag nélkül önállóan is védelmet élvez, ezért ennek a felhasználásához is engedélyt kellett volna az alpereseknek kérnie.

Az alperesek véleménye szerint a jelmondat (szlogen) csupán egy ötlet, amelyet átvettek az eredeti „műből”, ezért az nem engedélyköteles.

Az eljáró tanács válaszai

Ad 1. Magyarországon a szerzői jog által védett, szellemes szófordulatokat alkalmazó plakátok gazdag hagyományokkal bírnak:

„Szervusz, Salvus? Salvus, szervusz.” (*Salvus keserűvíz az 1950-es évekből*);

„Figaró jobbra, Figaró balra, Figaró arcra, Figaró hajra” (*Figaró kozmetikumok az 1960-as évekből*);

„Kovács úr megvette élete második autóját” (*Volkswagen reklám az 1990-es évekből*).

A szerzői jogi vélemény elkészítéséhez rendelkezésre bocsátott plakáton (fotómontázon) a kék-fehér háttéren elhelyezett vízcsap a „Bármikor megengedheted magadnak” jelszóval

kiegészítve találóan fejezi ki a pályázat mondanivalóját, célját: (a víz presztízsének növelését) – *az ivóvíz bármikor rendelkezésre áll, megengedheted magadnak.*

A plakáttal mint *reklám céljára készült*, alkalmazott grafikai alkotással szemben támasztott követelmény a minél gyorsabb és hatásosabb figyelemfelkeltés. Ez általában szöveges és/vagy képi megjelenéssel, vagy a kettő megfelelő vegyítésével érhető el, ennek mértékét az alkotó fantáziája, egyénisége határozza meg. *A plakáton szereplő – „Bármikor megengedheted magadnak” – jelmondat, az eljáró tanács álláspontja értelmében attól válik szerzői alkotás részévé, hogy meghatározott képpel, a vízcappal társítva, egyéni, eredeti módon fejezi ki a célzott mondanivalót. A „megengedheted magadnak” szókapcsolat a képi megjelenéssel kettős értelmet nyer; utal arra, hogy a csapat kinyitva bármikor megengedheted a vizet, továbbá a vízfogyasztást bármikor megengedheted magadnak, mert „ingyen” van.*

Az alkotás szerzői jogi védelmének a megítélésénél egyébként közömbös, hogy a plakáton szereplő vízcsep fotómontázs, grafika vagy más egyéb technikai eljárással készült.

Utalva az Szjt. 1. §-ához fűzött (A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó Kft. 2006, szerkesztette: Gyertyánfy Péter) magyarázatra, *„Az egyéni eredeti jellegnek ki kell fejeződnie a művön – részben ezt jelenti a TRIPS 9. cikk (2) bekezdésének és a WCT 2. cikkének az a része, amely szerint a szerzői jogi védelem a kifejezésre („expression”) –, és nem a kifejezéssel közölt tartalomra irányul, vagyis az egyéni eredeti jelleggel a tartalom gondolati kifejezésének kell bírnia. Nem azt jelenti ez az állítás, hogy a szerzői jog a formát védi. ...A kifejezés védelme igazodik a tartalom és a műfajta sajátosságaihoz.”*

Az eljáró tanács a reklámgrafikai alkotások és az ötlet viszonyának kérdésével foglalkozó korábbi szerzői jogi szakértői véleményeket is vizsgálta. A 41/2004 sz. vélemény megállapításával: *„Az ötlet azonban nem elég a sikeres műhöz, az ötlet az alkotó folyamat kezdetén álló mozzanat és természetesen jelentősen meghatározhatja a kész alkotást is (a reklám területén ez fokozottan így van)”,* összhangban úgy foglal állást, hogy a vizsgált plakát esetében az ötlet – a szlogen társítása a vízcappal – formába öntésével önálló szerzői jogi védelemre jogosult alkotás jött létre.

A szakvélemény tárgyát képező plakát (terv) a vezetékesivóvíz-szolgáltatás presztízsének előmozdítására szolgál, és gazdasági reklámnak minősül, amely grafikai ábrázolásból (vízcsep kék tónusú ábrázolása) és figyelemfelkeltő szöveges részből *„Bármikor megengedheted magadnak”* szlogenből áll.

A szóban forgó plakát a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről szóló 2008. évi XLVIII. törvény 3. § d) pontjának fogalm meghatározása szerint gazdasági reklám: olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket – (a továbbiakban együtt: termék), szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) értékesítésének, vagy más módon történő igénybevitelének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vál-

lalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul.

Az eljáró tanács szükségesnek tartja kiemelni, hogy a szerzői jogi védelem nem önmagában a szlogent vagy a nyitott vízcsapot ábrázoló képet, hanem a kettő társítása által a tartalom gondolati kifejezését illeti meg. Utal arra is, hogy az Szjt. 1. § (2) bekezdésében a műfajták felsorolása példálódzó, számos új, az ott felsorolt műfajták egyikébe sem sorolható, illetve azok kombinációjával létrejött új mű jelent és jelenik meg. Így például a *weblapok, kiállítási installációk, bábjátékok, plakátok, kisplasztikák, rézkarcok és gobelinek, kollázsok, nyomatok, litográfiák, falikárpitok, kerámiák stb.* szerzői jogi oltalomban részesülnek annak ellenére, hogy azokat az Szjt. egyáltalán nem említi.

A keresetlevél F/2 mellékletében szereplő plakát (terv) a szerzői jog által védett egyéni, eredeti, reklám céljára készült alkotás. A kivitelezés, a forma védelme igazodik a tartalomhoz és a reklámgrafika mint műfajta sajátosságaihoz.

Ad 2. Az első kérdésre adott válaszában utalt az eljáró tanács arra, hogy a plakáton megjelenő szlogen és a vízcsap megfelelő formába öntött összekapcsolása által jött létre a szerzői mű.

Az Szjt. 16. § (1) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy *valamely azonosítható részének anyagi formában* és nem anyagi formában történő *bármely felhasználásához.*

A szerzői jogi törvény magyarázata (Complex Kiadó Kft. 2006, szerkesztette: Gyertyánfy Péter) értelmében „A törvényszöveg 'bármilyen' jelzője nyomatékosítja, hogy a kizárólagos jog a mű teljes társadalmi felhasználási lehetőségeit átfogja.” „...az egészének vagy valamely azonosítható részének” szavakkal formálisan is megerősítette – a jogalkotó – az eddigi általános joggyakorlatot: *a szerző jogai a mű egyes azonosítható részeire nézve is fennállnak.*

Az Szjt. 16. § (1) bekezdésében foglaltak fenti értelmezése, továbbá az Szjt. 16. § (2) bekezdésében a mű jellegzetes címe, valamint a törvény (3) bekezdésében a jellegzetes eredeti figurák további felhasználásához fűzött jogok elismerése alapján az eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy *a szlogen abban az értelemben vált a plakát valamely azonosítható részévé, amennyiben a plakáton ábrázolt képi megjelenéssel azonosan, az idézett jelmondat-hoz társulva megjelenik a vízcsap és/vagy az ivóvíz.*

Ha megvizsgáljuk a hasonló gazdasági reklámoknak *A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről* szóló 2008. évi XLVIII. törvény által előírt sajátosságait, egyértelműen megállapítható, hogy azok elválaszthatatlan egységet alkotnak szöveges részükkel, és a mű azonosítható részének minősülnek.

Idegen nyelvű, közismert példákön bemutatva [Gauloises Blondes, *liberté toujours!* (Gauloises Blondes cigaretta, szabadság mindenkor); Just do it (Pepsi Cola, hadd legyen); Let's make things better (Philips, *tegyük a dolgokat jobba*)] azonnal belátható, hogy a jelmondatok „leválasztása” a gazdasági reklámot okafogyottá, felismerhetetlenné teszi, mert

a marketingüzenetet a szlogen juttatja el a fogyasztóhoz. Ismert kereskedelmi reklámok („Mert itt fontos vagyok” – DM, „Felejthetetlenül finom” – Pick szalámi, „Nálunk az árak a földön járnak” – Auchan) teljesen alkalmatlanok lennének a szlogen nélkül a célzott piac-élénkítő hatás elérésére.

A szlogen a gazdasági reklám meghatározó, nélkülözhetetlen eleme, és ebben az értelemben a szerzői alkotás azonosítható része. A szöveges rész más által történő felhasználása a szerző hozzájárulása nélkül semmiképpen sem valósulhat meg.

A fentiek egyértelműen megállapíthatók a „Bármikor megengedheted magadnak” jelmondat esetében is.

A vizsgálat tárgyát képező plakát sem értelmezhető szöveges rész nélkül. A vízvezeték, a vízcsap és a víz együttes ábrázolása a „Bármikor megengedheted magadnak” szlogen nélkül semmilyen figyelemfelhívó vagy reklámhatás kifejtésére nem lenne alkalmas, mivel semmiféle üzenetet nem juttatna el a fogyasztóhoz, a reklám címzettjéhez.

Az eljáró tanács ezen kérdésre adott válaszához az SZJSZT 44/2000 sz. embléma, reklám céljára megrendelt mű megváltoztatása tárgyában készült vélemény megállapításait is figyelembe vette. A szakvélemény szerint a reklám célú mű megváltoztatásához, amennyiben a szerzővel nem kötöttek az Szjt. 63. § (1) bekezdése szerinti – a vagyoni jogok megszerzésére irányuló – szerződést, kell az eredeti szerző engedélye.

Hasonlóan foglalt állást a testület az SZJSZT 46/2000 sz. ügyben készített véleményében; könyvsorozat grafikai koncepciójának formatervét önmagában művészeti alkotásnak minősítette, és a terv más általi kidolgozásához az eredeti szerző engedélyét követelte meg.

Mindazokban az esetekben, amelyekben a „bármikor megengedheted magadnak” szlogent más plakáton, logón vagy reklámtáblán úgy kapcsolják a vízcsaphoz, az ivóvízhez, hogy annak kettős értelmére lehet következtetni, azaz megjelenik – *akár, módosított formájában* – a vízcsap is, az eredeti plakát felhasználása valósul meg.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a *plakátterven szereplő „Bármikor megengedheted magadnak” jelmondat a mű azonosítható részének minősül, amelynek felhasználásához az Szjt. 16. § (1) bekezdése szerint a szerző hozzájárulása lenne szükséges.*

Ad 3. A 2. pontban feltett kérdésre adott válasz, miszerint a „Bármikor megengedheted magadnak” jelmondat felhasználása kizárólag a szerző engedélyével történhet, fogalmilag már eleve kizárja az átvétel mint szabad felhasználás megengedettséget.

Az alperes által feltett kérdés megválaszolásához a felperes keresetlevelének (4. oldal: „F/3 sz. Melléklet tartalmazza az I. rendű alperes kifogásolt reklámanyagait”) hivatkozott F/3 mellékletét vizsgálta meg az eljáró tanács. Álláspontja szerint a szakvélemény készítéséhez nem vizsgálhatja a felperes igényét olyan mélységében, hogy a perben szereplő több alperes közül a felperes kinek milyen jogsértést rótt a terhére, illetve jogilag helyesen fogalmazta-e meg az igényét, ezért kizárólag az említett mellékletet tekintette át, előrebocsátva, hogy a

rendelkezésre álló peres iratok között található F/3 melléklet rossz minőségű, helyenként olvashatatlan fénymásolat. A „csapvíz – bármikor megengedheted magadnak” kapcsolódó anyagai között különböző prospektusok, hűtőmágnes és egyéb reklámhordozók képei és leírásai szerepelnek, ezek közül több tárgyon is kivehető – az idézett jelmondat.

A plakát azonosítható részeként megismert vízcsap és a jelmondat közösen egyetlen poháralátétben szerepel. Ezen tehát az átvétel – az alperes által használt értelemben – minden kétséget kizáróan megtalálható.

A szerzői jogban az átvétel a szabad felhasználásra vonatkozó szabályok között jelenik meg.

A szabad felhasználás – a szerzőt megillető, mindenki mást kizáró teljes felhasználási jog (rendelkezési jog) alóli – olyan kivételeket jelent, amelyekben különböző társadalmi érdekek fogalmazódnak meg. Ezeknek a határait Magyarország nemzetközi kötelezettségei (nemzetközi egyezmények és uniós irányelvek) határozzák meg. A szabad felhasználásra vonatkozó bevezető szabályok általános – minden speciális felhasználási esetben alkalmazandó – követelményeket tartalmaznak. A hármas kritériumrendszert: a felhasználás nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására, indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit, és nem irányulhat a szabad felhasználással össze nem férő célra – egy további, a tisztesség követelményeinek való megfelelés egészíti ki.

A szerzői jogi törvény pontosan meghatározza az átvétel mint a szabad felhasználás egyik módja feltételeit.

Az Sztj. 34. § (2) értelmében nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű, film részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű, továbbá képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint fotóművészeti alkotás szemléltetés érdekében iskolai oktatási célra, valamint tudományos kutatás céljára a forrás és az ott megjelölt szerző megnevezésével a cél által indokolt terjedelemben átvehető, feltéve, hogy az átvevő művet nem használják fel üzletszerűen. Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.

Mivel az átvétel törvényi feltételei

- sem a műfajok,
- sem a célok,
- sem az üzletszerűség hiánya, miatt

nem valósultak meg az alperes által történő felhasználás során, fogalmilag kizárt az átvétel.

Figyelemmel arra, hogy az eredeti plakát azonosítható részei nem változtatás nélkül szerepelnek az alátétben, továbbá az adott műfajta esetében az átvétel fogalmilag kizárt, ez az eredeti plakát engedély nélküli megváltoztatásának minősül.

A bíróság által feltett kérdésre válaszolva az eljáró tanács megállapítja, hogy a „Bármikor megengedheted magadnak” mondat átvétele az elsőrendű alperes által nem tartozik bele az engedélyt nem igénylő átvétel, azaz a szabad felhasználás fogalmi körébe.

Ad 4. Az eljáró tanács az 1. és a 2. kérdésre adott válaszában egyértelműen kifejtette, hogy a kérdéses plakáton szereplő jelmondatot és a vezetékes víz összekapcsolását milyen feltételek között és az adott műfajtán belül miért tekinti az ötletet meghaladó szerzői műnek. A felperes által készített plakátterv semmiképpen sem tekinthető csupán ötletnek.

Ad 5. Az SZJSZT 23/07/1 számú ügyben fotók, illetve promóciós tárgyak összehasonlítása alapján abban a kérdésben kellett az eljáró tanácsnak állást foglalnia, hogy az eredetileg készült fotók részletét használták-e fel a későbbiekben a sörlátét céljára készített fotókhoz. A hivatkozott szakvélemény megállapításait – amelyek szerint a tárgyfotókat kiemelve és más háttér elé helyezve felhasználták az eredeti mű részletét az új műben – nem lehet úgy értelmezni, és erre a jogesetre vonatkoztatni, hogy a jogosulatlan felhasználás a – „Bármikor megengedheted magadnak” szlogen kiemelésével – azaz kizárólag egy mű részletének egy az egyben történő átvételével valósul meg.

A jogosulatlan felhasználás megítélésének szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a mű részletét pontosan vagy torzított, megváltoztatott formában vették-e át, különös figyelemmel az átvételre vonatkozó [(Sztj. 34. § (2)] szabályoknak a 2. pontban adott ismertetésére.

Ismét utal arra az eljáró tanács, hogy a keresetlevél F/3 melléklete – az elsőrendű alperes által készített promóciós anyagok – minősége olyan rossz, hogy annak alapján nemhogy a részletek pontos átvételét, de sok esetben magának a reklámanyagnak a tartalmát sem lehetett rekonstruálni.

Dr. Tattay Levente, a tanács elnöke
Dr. Koltay Krisztina, a tanács előadó tagja
Szamódy Zsolt, a tanács szavazó tagja